

HISTORIČNA DOKUMENTACIJA

Janko Prunk

VESTNIK SLOVENSKA POLITIKA

Edini do sedaj znani izvod ciklostiranega vestnika »Slovenska politika« se nahaja v Arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, v fondu Osebna zapuščina krščanskih socialistov. Številko časopisa mi je prinesel Miro Jeršič poleti 1976, ko sem pisal disertacijo o slovenskih krščanskih socialistih. Do tega časa je ta izvod hranil krščanski socialist ing. Umek iz Dermotove 13 v Ljubljani.

Z Jeršičem si nisva bila takoj na jasnem o pomenu tega ciklostiranega časnika. Šele po nekaj dneh po opravljeni tekstni analizi in z vzporedbami omemb v drugih virih nama je postalo jasno, da gre za prvo številko časopisa, vestnik nameravane stranke, ki so jo v jeseni 1939, v času krize ljudskofrontnega povezovanja, nameravali ustanoviti slovenski krščanski socialisti in njihovi bližnji politični zavezniki.

Alenka Nedog, ki je v letu 1975 pisala svojo študijo o ljudskofrontnem gibanju na Slovenskem, je v svojem rokopisu še ugotavljala, da se vestnik Slovenska politika ni ohranil.¹

Prvi sem ga upošteval v svoji knjigi Pot krščanskih socialistov v Osvobodilno fronto slovenskega naroda, Ljubljana 1977 in ga obsežneje citiral na str. 189 in 190.

Vestnik Slovenska politika prinaša 4 članke, vse štiri nepodpisane. S pomočjo spomina Mira Jeršiča in iz analize stila pisanja bi jih mogli pripisati:

1. *uvodnik*: »Kaj hočemo« skupini, ki je snovala stranko in časopis, torej Alešu Stanovniku in Edvardu Kocbeku. Nekatere formulacije prav jasno razkrivajo Kocbekov stil. Nekaj misli iz tega članka je skoraj ponovljenih pol leta pozneje v znamenitem Kocbekovem članku »Politika in Slovenci«, objavljenem v Dejanju 1940.

2. drugi članek: »Za slovensko politično organizacijo« bi mogli pripisati Alešu Stanovniku.

3. tretji članek: »Zasluge za našo nevtralnost« je verjetno Kocbekov.

4. četrti članek: »Notranja politika« je zopet kolektiven ali pa ga je napisal dr. Marijan Breclj.

Vestnik »Slovenska politika« je nastal v jeseni 1939. leta, po izbruhu druge svetovne vojne, ko je bilo mednarodno revolucionarno delavsko gibanje pod vplivom pakta Hitler-Stalin, kar je povzročilo krizo v ljudskofrontnem pove-

¹ Nedogova svojega rokopisa ni predelovala, ker jo je prehitela smrt in tako je njeno neizpremenjeno izjavo najti v njeni knjigi Ljudskofrontno gibanje v Sloveniji 1935—1941, Ljubljana 1978, str. 196, op. 72.

zovanju v Evropi. Kriza se je na svoj način odražala tudi v ljudskofrontnem povezovanju v Sloveniji. Povezovanje levih demokratičnih skupin, ki so ga začeli komunisti 3. septembra 1939 z Zvezo delovnega ljudstva Slovenije na sestanku v Celju, se je ustavilo. Komunistično vodstvo ZDLS je svoje poglede, kakršne je imelo na celjskem pripravljalnem sestanku, deloma spremenilo in v tiskanem letaku »Kaj hočemo?« Zvezo delovnega ljudstva Slovenije imenovalo stranka.²

Na takšen koncept leve demokratične skupine niso pristale in začele so snovati lastne politične stranke. To so storili najprej zastopniki Slovenske kmečke stranke in Mladokmetijci, ki so se 12. novembra 1939 zbrali (237 delegatov) v Zagrebu in ustanovili Slovensko kmečko-delavsko stranko. Nova stranka, za katero pa se je nato pokazalo, da nima opore v množicah, je sprejela svoj program in pravila. Postavila se je konkurenčno do ZDLS. Izrekla se je za sodelovanje z drugimi demokratičnimi skupinami v Sloveniji, vendar s pridržkom, da mora vsaka skupina ohraniti svojo avtonomnost.³

Ustanovitev oziroma obnovitev svoje stranke so pripravljali tudi socialisti, zato so ignorirali ZDLS, razen levega socialista Franceta Svetka iz Celja.⁴

Tudi krščanski socialisti so skupaj s svojimi bližnjimi političnimi zavezniki s tako imenovanim avtonomističnim krilom, oziroma s staro SLS poskušali novembra 1939 ustanoviti stranko.⁵ Izdali so prvo številko ciklostiranega časnika oziroma vestnika Slovenska politika.

Iz analize člankov v tem časniku — vestniku je razvidno, da gre za zamisel nove široke demokratične slovenske politične stranke, v katero naj bi vstopili ljudje vseh socialnih slojev, ne glede na versko in svetovnonazorsko prepričanje, ki imajo voljo, da se »hočejo politično organizirati in vzgajati slovenski narod na podlagi slovenskega narodnega načela ter demokratične in socialne ideje«.

V vestniku je kritično analizirana dotedanja slovenska politika s sledečimi besedami: »Vse dosedanje politične stranke Slovencev so se več ali manj udajale objestnosti ali bojazni pred tujimi, Slovencem nasprotnimi duhovnimi in političnimi silami. Danes smo toliko zreli in močni, da ne smemo več delati razlike med klerikalizmom, liberalizmom in socialno demokracijo. Mi brez izjeme obsojamo dosedanjo politiko Slovencev in njihove stranke. Kljub nazorskemu nasprotju, ki jih besno prepaja, moramo videti v vseh treh naštetih političnih strankah eno samo žalostno slovensko politično preteklost, ki ni znala slovenskega človeka niti vzgojiti za svobodo, niti mu je notranje politično ustvariti.« Zanimivo in pomembno je, da se v tej analizi in obračunu nikjer ne napadata ne komunistična stranka, ne komunizem.

² Alenka Nedog, Ljudskofrontno gibanje v Sloveniji, str. 149—150 in 157—159.

³ Ravno tam, str. 168—169.

⁴ Delavska politika, 18. november 1939. Politično delo in delovanje. Glej tudi A. Nedog, Ljudskofrontno gibanje, str. 170—172 in Janko Prunk, Pot krščanskih socialistov v Osvobodilno fronto slovenskega naroda, Ljubljana 1977), str. 189.

⁵ V svojih knjigah sva Alenka Nedog in jaz zapisala, da so to stranko snovali krščanski socialisti. Iz novo najdenega vira pa je razvidno, da je s krščanskimi socialisti sodelovala tudi stara SLS (Dnevniški zapiski dr. Antona Breclja, z dne 16. novembra in 22. novembra 1939). Šmajdova zapuščina, Arhiv Rep. sekretariata za notranje zadeve SRS.

Program nove stranke je dokaj jasno opredeljen: »Če govorimo natančneje, hočemo uresničiti trojni cilj: Prvenstveno hočemo doseči celotnost slovenskega narodnega ozemlja, da bomo vsi Slovenci združeni v eni politični in gospodarski enoti, potem hočemo doseči politično samostojnost slovenskega naroda v sožitju z vsemi Slovenci; kot tretji cilj pa hočemo ustvariti tak socialni in gospodarski red na Slovenskem, da bo slovenski človek z njim čimbolj zavarovan.« V programu je nato izrecno poudarjena vsenarodna komponenta, demokratična širina in idejni ter politični pluralizem: »V taki zamisli bodočega političnega dela med Slovenci poudarjamo posebno to dejstvo, da hočemo v nasprotju z dosedanjimi strankarji delati za celotno slovensko blaginjo. Zato se neočemo istiti samo s kakim delom slovenstva in njegovimi interesi. Zato nočemo ustvariti kake nove verske ali svetovnonazorske politične stranke in Slovence še bolj deliti. Zato nočemo ideoloških bojev in ustvarjanja razlik. Pač pa hočemo doseči čim večje soglasje v gospodarskih, socialnih in političnih zadevah in vzbuditi želje po resnični slovenski skupnosti. V tem smislu bomo težili po koordinaciji naših političnih sil z vsemi tistimi političnimi silami, ki hočejo z nami vred premagati sedanjo politično nemoralo in likvidirati sedanji politični red z vsemi njegovimi strankami, potem pa duhovno in stvarno utrjevati in osamosvajati slovenskega človeka.«

Zanimiva je komparacija tega programa s programom Zveze delovnega ljudstva Slovenije, ki je bil objavljen v že imenovanem tiskanem letaku, »Kaj hočemo?« Misli so popolnoma identične, le da so v biltenu Slovenska politika bolj zgoščene, v letaku »Kaj hočemo?« pa bolj eksplicitno, taksativno našete. V biltenu Slovenska politika ni poudarjanja političnega ekskluzivizma, kot v letaku SZDL, pač pa sodelovanje z vsemi političnimi silami, ki bi hotele sodelovati pri skupnem političnem programu.

V enem samem odstavku je tudi povedano na kakšnih ideoloških temeljih je postavljena nova stranka: »Obenem s tem naziranjem pa bomo vedno branili svojo lastno in neodvisno politično organizacijo. Zakon političnega življenja pravi, da uspehe dosega le tista formacija, ki ima v sebi zanesljivo duhovno neustrašenost. Svoje politično delo postavljamo na vrednoto neokrnjene človekove osebe, na zaklad prave krščanske kulture in za podobo slovenskega genija.«

Snovana stranka potem zaradi pritiska režima ni bila ustanovljena. Že samo dejstvo, da so jo krščanski socialisti snovali in izid vestnika »Slovenska politika« pa sta povzročila dokaj glasen in odklonilen odmev v dveh slovenskih političnih taborih — v komunističnem in klerikalnem —, v katerih interakciji se je odvijalo, dolgoročno gledano, bistvo slovenskega političnega življenja pred drugo svetovno vojno.

Komunisti so v svoji brošuri »V obrambo demokratičnih svoboščin«, konec leta 1939 ostro odklonili separatne akcije SKS in socialistov za ustanovitev lastnih strank in napovedali razbijačem boj. V tej brošuri so krščaske socialiste še izvzeli iz svoje kritike z naslednjo ugotovitvijo: »Teh svoboščin ne potrebuje le ZDLS, ampak tudi ostale politične skupine, ki so nasprotno politiki JRZ in JNS, to so krščanski socialisti, socialisti in skupina dr. Lončarja... Medtem, ko so se nekateri predstavniki krščanskih socialistov v nekaterih oblikah še pridružili protestnemu gibanju zoper nasilje, pa ni nobenega znamenja nezadovoljstva glede tega pri socialistih in pri SKDS (to je Lončarjeva

stranka — op. J. P.).⁶ V naslednjih mesecih pa so bili krščanski socialisti kljub temu, da kot edina levičarska politična skupina na Slovenskem niso kritizirali komunistične politike, ravno tako na udaru komunistične kritike in obsodb.⁷

Po izidu vestnika Slovenska politika so klerikalci napadli krščanske socialiste in očitali JSZ, da je organizacijo krščanskega delavstva izrabila v politične namene in jim grozili z uničenjem.⁸

SLOVENSKA POLITIKA

Leto I.

23. 11. 1939

Štev. 1.

K A J H O Č E M O ?

S tem političnim vestnikom stopa pred Vas preiščljen in prečiščjen glasnik nove slovenske politike.

Doba zgolj idejnega delovanja se bliža koncu, napočil je nov čas, čas političnega odločanja, ki naj postavi krono dosedanjim miselnim in zgolj osebnim naporom. Tisti slovenski delavec, kmet, obrtnik in izobraženec, ki so se v svojem slovenskem in krščanskem miselnem območju dokopali do važnih konkretnih spoznav, so danes poklicani, da strnejo v stvarno celoto te spoznave in se povežejo osebno v javno zvezo, s pomočjo katere bodo izbojevali svoje življenjske cilje. *Ta zveza naj bo naša nova Slovenska politična organizacija.*

Svoje politično delo začenjamo v usodnih trenutkih, ki pomenijo začetek svetovnega obračuna. Priče smo prvemu spopadu svetovnih imperializmov, pred katerim so nam domači politični vzgojitelji vedno zakrivali oči. Bali so se namreč, da zdravo slovensko ljudstvo spozna sledove svetovne reakcije tudi na Slovenskem. Zato pomeni začetek svetovnega obračuna tudi začetek slovenskega obračuna.

Vse dosedanje politične stranke Slovencev so se več ali manj udajale objestnosti ali bojzani pred tujimi, Slovencem nasprotnimi duhovnimi in političnimi silami. Danes smo toliko zreli in močni, da ne smemo več delati razlike med klerikalizmom, liberalizmom in socialno demokracijo. Mi brez izjeme obsojamo dosedanjo politiko Slovencev in njihove stranke. Kljub nazorskemu nasprotju, ki jih besno prepaja, moremo videti v vseh treh naštetih političnih strankah eno samo žalostno slovensko politično preteklost, ki ni znala slovenskega človeka niti vzgojiti za svobodo niti mu je notranje politično ustvariti.

Najbolj se to vidi iz dejstva tako imenovane slovenske politične neuspešnosti. Politika Slovencev je med nemškim, laškim in hrvaškim ozemljem ostala edina nerazgibana in neizrazita, Slovenci se nismo dvignili iz strankarskega življenja in agitatorskega prepiranja na višjo jasnejšo in smotrnejšo ravnino, kjer bi postavili za vse Slovence resnično obvezen narodni program in izvajali velikopotezno narodno politiko. In zato, ker nismo v nobeni dosedanji stranki storili potrebnih korakov v smislu slovenskega narodnega gibanja in nismo mogli doseči poštenih in trajnih narodno političnih in gospodarsko političnih

⁶ V obrambo demokratičnih svoboščin, str. 9.

⁷ J. Prunk, Pot krščanskih socialistov, str. 185—204, in A. Nedog, Ljudskofrontno gibanje, str. 199—228.

⁸ Slovenec, 13. december 1939.

uspehov, so se slovenske množice začele zadovoljevati s sedanjimi voditelji in njihovimi stalnimi obljubami. Slovenski politični neuspešnosti je sledilo politično razočaranje, temu pa politično nezanimanje sploh. Zato je današnja politična volja Slovencev ponarejena, zato jih z lahkoto vladajo ljudje denarja, neznačajni nosilci družabne moči in izrabljači duhovnih sil.

Mi ki Vam ta vestnik pošiljamo smo se združili med seboj v politično tovarištvo, ki naj postavi temelj novemu slovenskemu političnemu gibanju. Začenjamo graditi iznova in od spodaj. Sprožiti hočemo val političnega hotenja, ki naj prenovi slovenskega človeka, obenem pa doseže konkretne vseslovenske politične cilje.

Obračamo se na Vas s svojo določeno voljo:

Mi hočemo politično organizirati in vzgajati slovensko delovno ljudstvo na podlagi slovenskega narodnega načela, demokratične in socialne ideje.

Če govorimo natančneje, hočemo uresničiti trojni cilj: Prvenstveno hočemo doseči celotnost slovenskega narodnega ozemlja, da bomo vsi Slovenci združeni v eni politični in gospodarski enoti, potem hočemo doseči politično samostojnost slovenskega naroda v sožitju z vsemi Slovenci; kot tretji cilj pa hočemo ustvariti tak socialni in gospodarski red na Slovenskem, da bo slovenski človek z njim čimbolj zavarovan.

V taki zamisli bodočega političnega dela med Slovenci poudarjamo posebno to dejstvo, da hočemo v nasprotju z dosedanjimi strankarji delati za celotno slovensko blaginjo. Zato se nočemo istiti samo s kakim delom slovenstva in njegovimi interesi. Zato nočemo ustvariti kake nove verske ali svetovno nazorske politične stranke in Slovence še bolj deliti. Zato nočemo ideoloških bojev in ustvarjanja razlik. Pač pa hočemo doseči čim večje soglasje v gospodarskih, socialnih in političnih zadevah in vzbuditi želje po resnični slovenski skupnosti. V tem smislu bomo težili po koordinaciji naših političnih sil z vsemi tistimi političnimi silami, ki hočejo z nami vred premagati sedanjo politično nemoralo in likvidirati sedanji politični red z vsemi njegovimi strankami, potem pa duhovno in tvarno utrjevati in osamosvojiti slovenskega človeka.

Obenem s tem naziranjem pa bomo vedno branili svojo lastno in neodvisno politično organizacijo. Zakon političnega življenja pravi, da uspehe dosega le tista formacija, ki ima v sebi zanesljivo duhovno neustrašenost. Svoje politično delo postavljamo na vrednoto neokrnjene človekove osebe, na zaklad prave krščanske kulture in za podobo slovenskega genija.

ZA SLOVENSKO POLITIČNO ORGANIZACIJO

Nujna je potreba smotrnega političnega dela med Slovenci za doseg ciljev slovenske politiki. Smatrali smo, da je naša dolžnost, da sprožimo in spravimo v tek od vseh željno in tolikokrat poudarjeno potrebo po organizirani delavnosti slovensko orientiranih političnih ljudi. Ne da bi hoteli prilaščati si kakršnokoli prednost inicijative, smo sklenili nastopiti izključno za to, da se stvar požene v tek, da se sploh prične in da se s tem da konkretna osnova slovenski politični organizaciji.

Avtonomistična ideja je bila tista gonilna sila, ki je odločala vse naše delovanje v zadnjih letih. Avtonomistična misel je v resnici pri Slovencih živa

in zmagovita vse od leta 1921 dalje. Prav tako resnično pa je, da je bila ta misel v praktični politiki že od leta 1921 dalje ob vsaki ugodni priliki izdana, kompromitirana, onečaščena in izigrana.

Mi smatramo, da je glavni problem v tem, kako se dejansko v praksi slovenska politika izvaja. Prepričani smo, da je zavest in dobra volja pri veliki večini Slovencev zrela in prava. Prepričani pa smo tudi, da niti slovenska zavest, niti slovenska politična volja ne moreta ob nobenem odločilnem trenutku realizirati slovenskega političnega programa zato, ker je v vrhovih slovenske politike v obeh tradicionalnih političnih taborih politična morala tako odpovedala, da se je sprevrgla v politično nemoralo.

Med svetovno vojno se je zdramil politični čut pri Slovencih. Ob prevratu in v prvih letih po prevratu so se pojavili pri Slovencih politiki, ki so hoteli zavreči tradicionalno slovensko razdvojenost v klerikalni in liberalni tabor in postaviti osnove novemu političnemu življenju Slovencev.

Ob prvi javni manifestaciji t. j. ob volitvah leta 1920 je nova slovenska politika dobila nad $\frac{1}{3}$ glasov. Nosilci te nove politike so zapravili zaupanje že takoj naslednje leto ob sprejemu vidovdanske ustave. Od leta 1921 dalje je bila nositeljica avtonomnega stremljenja Slovencev SLS. Prvi vidni preokret razočaranih slovenskih volivcev se je manifestiral v letu 1923, ko je zaradi avtonomističnega političnega programa in zaradi socialne orientacije tedanje SLS 60 % slovenskih volilcev pri tajnih volitvah oddalo svoje zaupanje temu političnemu in socialnemu programu, ki je bil prav v tistem času v praktični politiki izvajan v znamenju sodelovanja sorodnih političnih skupin v tako imenovani zvezi delovnega ljudstva.

Kolebanje vodstva večinske slovenske politične stranke je kmalu nato pričelo. Leta 1924 še vidimo v sodelovanju Radića, Davidovića in Korošca resen poskus spremembe političnega sistema. Ker je takrat šef države odklonil vsako spremembo, se je ta politična koalicija razšla, politične stranke v Jugoslaviji so se pregrupirale, velesrbski centralistični politični sistem je triumfiralo.

Po nekaj letih vidimo nov poskus političnega sodelovanja med Radičevci in prečanskimi Srbi za spremembo pol. sistema. Ko je bila borba na višku, je padel v parlamentu Radić. V tistem usodnem trenutku je šef večinske politične stranke odločil, da pomaga vzdržati ogroženi centralizem. Dal se je na razpolago državnemu šefu, ki ga je uporabil v najkritičnejši dobi v drugi polovici 1928. leta za vzdrževanje sistema in ga nato po dovržitvi te naloge s 6. januarjem režimom nekoliko degradiral.

V tej dobi je nastala zmeda. Pojavilo se je nasprotje med politično zavestjo, med političnim prepričanjem in med praktičnim izvajanjem politike. Posledica tega občutnega nasprotja je bil umik šefa večinske slovenske stranke in javnega podpiranja diktature v vladi.

Leti 1932 in 33 pomenita regeneracijo in poživljanje ter obnovo slovenske politične aktivnosti, obnovljenje sodelovanja vseh slovensko usmerjenih ljudi v politični akciji.

Koncem leta 1934, ko je bil politični trenutek v Jugoslaviji zopet najbolj kritičen in bi lahko bil odločilen za spremembo političnega stanja, se je izvršilo drugo, tiho in prikrito izdajstvo slovenske politike. Zopet se je ogroženi velesrbski centralizem lahko naslonil na podporo rehabilitiranih predstavnikov

večinske slovenske stranke. Ta podpora je bila silno sramežljiva, pa vendar izdatna. Kazala se je na zunaj v politični abstinenici, ki je v maju 1935 izdatno pomagala Jeftić-Stojadinovičevemu režimu. Po tako uspeli preizkušnji novega izdajstva se je v poletju 1935 z ustanovitvijo JRZ dotlej nevidno podpiranje velesrbstva spremenilo v vidno.

Odločilni slovenski politični organizaciji: klerikalna, predstavljena po JRZ in liberalna, predstavljena po JNS sta se znašli naenkrat v isti politični liniji. Žal je bila in je ta politična linija le protislovenska. Tako je uspelo spretnim političnim telovadcem zavesti slovenske mase v službo sistema, ki že 20 let sistematično ugonablja gospodarski, politični in kulturni razvoj slovenskega naroda.

Oficijelna politika je tako zašla v nasprotje s koristmi in potrebami slovenskega naroda tako glede vodstva zunanje politike kakor tudi glede notranje državne ureditve. Slovenskim političnim akrobatom se je posrečilo dognati politično stanje do tega absurda, da oficijelna politika sodeluje z državami, ki slovenskemu narodu preže po življenju in da se v vodstvu politike vzdržujejo na oblasti ljudje, ki nimajo zaupanja.

To slovenske politike nas je privedlo do preloma, in sicer do popolnega preloma z doslej odločilnimi političnimi strankami v Sloveniji.

Ker hočemo biti v svoji zavesti in svoji volji dosledni, smo se odločili, da sprožimo najbolj potrebno in najbolj aktualno ter po našem prepričanju življenjsko nujno stvar pri Slovencih t. j. novo politično formacijo slovenskih avtonomistov.

ZASLUGE ZA NAŠO NEVTRALNOST

Veliki deli sveta so v vojnem ognju. Nekatere države in njih narodi so že postali žrtev novega uničevanja. Drugod stoje milijoni pod orožjem na frontah in umirajo v krvavih bojih na suhem, na morju in v zraku. Ponekod se vrše nekrvavi diplomatski boji, ki ravnotako spravljajo v negotovost vse javno življenje ter uničujejo mirno gospodarsko življenje narodov.

Naša nevtralnost

Mi stojimo v vrstah držav, ki so mogle ostati za enkrat še nevtralne. Mnogo politikov je našo nevtralnost že hotelo uporabiti kot znamenje svojih političnih uspehov. Ponovno so nam že prikazali našo nevtralnost kot posledico njihove modre politike, kot uspeh velike politične modrosti. Toda v čem je obstajala ta velika politična modrost? V tem, da smo povsod ostali brez pravega prijatelja in zaveznika ter morali začeti sklepati prijateljstvo s svojimi sosedi, ker nam ni drugega preostajalo. Postali smo do nadaljnega politični prijatelji dveh velikih sosedov od katerih ima vsak velik in dober kos naše zemlje. Zraven tega smo ta svoja prijateljstva, vsaj do slej, še drago plačevali, ne da bi pri tem imeli kake posebne koristi. Pri vsem prijateljstvu niso naši vladajoči politiki mogli pokazati nobenega uspeha, da bi zaščitili naše manjšine v tujih državah. To bi bila najmanjša cena, ki bi jo bili morali ti »ugledni politiki«

priporiti kot svoj uspeh pri sklepanju novih političnih prijateljstev. Toda niti teh uspehov ni bilo, zato je tudi govorjenje o zaslugah modre politike tembolj prazno.

Naši »uspehi«

Mnogo je temnih strani naše zunanje politike v zadnjih petih letih. Naše gospodarstvo je padlo v popolno odvisnost od naših sosedov. Njim moramo prodajati vse, kar nam preostaja za prodajo: les, živino, živila, železo, baker, vse industrijske rude kolikor jih imamo. Za prodano blago ne dobimo denarja, zato moramo vzeti pač to, kar tem državam preostaja za izvoz: stroje, tekstilno blago, južno sadje, kolesa, motorje, pa tudi igrače in kosmetične potrebščine, po katerih sicer nimamo potrebe. Tako je država gospodarsko odvisna od gotovih držav in ne more svobodno razvijati svoje zunanje trgovine. Našo gospodarsko odvisnost te države še povečujejo s tem, da nam stalno ostajajo dolžne visoke milijonske vsote ter nas s tem silijo, da sami kupujemo v teh državah več kot bi sami imeli za potrebno.

Skozi nacistična očala

Toda »uspehi« naše mednarodne politike niso samo v gospodarski odvisnosti. Hujša je odvisnost v tem, da ne smemo storiti ničesar, kar bi izražalo željo po pravi neodvisnosti. Naše javno mnenje je odvisno od dobre volje naših sosedov. Naš tisk ni svoboden. Mi smemo pisariti to, kar nam naši sosedje dovolijo. *Slovenska javnost mora gledati na mednarodne dogodke tako kot nam sosedje dovolijo.* Resničen pogled v svetovne dogodke nam je omejen. Naša javnost presoja dogodke po svetu skozi tuja očala, ki kažejo dogodke v svojih barvah. Odvisnost našega javnega mnenja od političnih nazorov naših mednarodnih »prijateljev« je gotovo še hujša od naše gospodarske odvisnosti. Hujša zaradi tega, ker bo tiste čase, ko bo sedanja politika doživela polom, težko naenkrat dokazati, da je to, kar proglašajo za belo, v resnici črno. Težko bo prijatelje čez noč pokazati kot nevarne sovražnike. Težke bodo posledice odvisnosti našega javnega mnenja od tujih sil, ker javnost ne bo dovolj pripravljena na preobrat v mednarodnih odnošajih, ki bi nas mogel vreči iz naše miroljubnosti in nepripravljenosti v težke dni, ki bodo zahtevali pripravljenost, žrtev in odločnosti. Takrat se bo ljudstvo spraševalo zakaj?

Odgovorni politiki se seveda svojih »uspehov« ne zavedajo z isto prepričanostjo kot o njih govore. Tiha skrb, kaj bo lepega dne, vedno preveva njih samozavestno zveneče besede. Iz te skrbi je zrastle glavna in edina politična modrost, ki jo ta zadnja leta proglašajo: slepo zaupanje voditeljem! — Prazna menica glaseča se edino na »brezpogojno zaupanje« je glavno politično geslo današnjih dni. Ta naj pokrije vse »uspehe«.

Zavezniki proti demokracijam

Resnica je, da je zunanja politika malih držav vedno v veliki odvisnosti od velikih sil. Zato bi pač kdo rekel, da vodimo pač tako politiko, kot nam je bila vsiljena. Da smo se tako zelo oddaljili od Francije in Anglije naj bi bila le

posledica tega, da so te države same opustile svoja prijateljstva na Balkanu. To bi bilo do neke meje res, če ne bi bili mi sami vsa dolga leta podpirali ravno take zunanje politike, ki je vodila do razbitja vseh takozvanih demokratskih sil in do krepitve fašističnih držav. Tej konservativni politiki, ki je preprečevala skupen nastop vseh miroljubnih držav proti napadalcem, je naša politika krepko pomagala. Skupno s časopisjem fašističnih držav je naše vladno časopisje zmešalo vsa prizadevanja za kolektivno varnost. Skupaj s konservativnimi politiki Francije in Anglije so naši državni politiki živeli v veselem upanju, da bodo z združenimi močmi bojevitost narodnega socializma in fašizma odvrnili od sebe s tem, da ga bodo obrnili na Rusijo. Z navdušenjem so podpirali nastop fašizmov v Španiji in nasedali nemškim in italijanskim propagatorjem, da gre tu za sveto stvar proti komunizmu. Pri razbitju male antante je naša zunanja politika sodelovala ne le pod silo večjih držav, temveč tudi z notranjim prepričanjem, da je prav, da naj drugi plačujejo žrtve, ne vedoč, da so nasledli spretno zasnovani diplomatski igri, ki naj nasprotnike fašizma položi vsakega posebej na žrtvenik svojih osvajalnih namenov. Ni radi tega upravičen ugovor, da je naša zunanja politika napeljana v tako težek položaj brez naše velike krivde in krepkega sodelovanja.

Med dvema stoloma

Težak položaj v katerem se danes nahajamo kljub toliko proslavljeni nevtralnosti, je posledica naše napačne politike, ki je videla svojo rešitev v diktaturi doma in v objemanju z diktaturami po svetu. Koliko črnila se je zadnja leta, vse prav do zadnjega, prelilo v slavo in občudovanje evropskih diktatorskih režimov. Delavno ljudstvo tega ne bo pozabilo, kadar bo prišel obračun nad uspehi in neuspehi take zunanje politike. Bodoči razvoj dogodkov bo mogoče prehitro pokazal, kako slabe sadove je rodila ta politika za našo varnost in našo veljavo v svetu.

Naša nevtralnost ni izraz krepke odločnosti ohraniti svojo neodvisnost na vse strani, ko je to npr. švicarska nevtralnost. Naša nevtralnost je posledica neodločnega ljubimkanja na dve strani. Posledica političnega mešetarjenja na levo in na desno, ki ima za svoj uspeh, da nimamo pravih prijateljev ne na desni, ne na levi. Na znotraj in na zunaj slabo pripravljeni žive naši politiki v strahu med dvema kletkama z medvedi in tigri in ne vedo, katera vrata se bodo prej odprla, da dobe plačilo za svojo »uvidevno« politiko.

Vseeno želimo, da bi imeli še čas, da se naša zunanja politika obrne na pot, ki jo želi delavno ljudstvo vseh treh narodov. Zato pa je še potrebno, da se sliši glas ljudstva, ki mora dobiti priliko, da izpove svoje mnenje po tolikih letih svobode in molka!

NOTRANJA POLITIKA

Volitve 11. 12. 1938 so se vršile in izvršile v znamenju borbe 2 taborov. Dr. Maček je bil predstavnik in simbol demokracije, ljudske samoodločbe in narodne samopravnosti. JRZ z dr. Stojadinovičem in dr. Korošcem kot naj-

vidnejšima nosilcema režima je bila predstavница in simbol diktature, nasilja malega števila ljudi nad vsem ljudstvom in hegemonije srbske čaršije.

Zaradi odločnosti in velike večine glasov dne 11. 12. 1938 oddanih za listo dr. Mačka je bil v temelj razrahljan nasilen režim JRZ. Ohranitev države in ohranitev notranjega miru je nujno zahtevala čimprejšnje spremembe v vodstvu države. Grozoten strah pred zunanje političnimi zapleti je pripravil krono do tega, da je poslušala svarila Angležev in romunskega kralja, ki so nujno nasvetovali preureditev države v smeri, kot jo zahtevajo Hrvati. Tako je moral oditi Korošecv pobratim Stojadinović. Na krmilo države je prišel Cvetković, ki je že v Božiču lanskega leta hotel začeti pogajanja z dr. Mačkom. Toda dr. Maček je trikrat odbil njegov sprejem, ker takrat kot navaden minister ni predstavljal vlade, niti ni imel polnomočja od krone. Ko je to dobil, je dr. Maček začel z njim razgovore. Uspeh razgovorov in pogajanj je bil prvič doseženi sporazum v aprilu 1939, ki ga dr. Maček-u nasprotna stran ni odobrila. Po dokaj ostri reakciji predstavnikov hrvatskega naroda se je druga stran odločila za nadaljnje razgovore, ki so nato bili uspešni tako, da se je 26. avgusta 1939 dosegel sporazum. Najvažnejša in največja pridobitev in uspeh tega sporazuma je priznanje narodne samobitnosti (individualnosti) Slovencev, Hrvatov in Srbov. S priznanjem tega načela je bila dejansko politično priznana upravičenost in nujnost federacije. S tem sporazumom smo Slovenci dobili priznanje, da smo samobiten političen narod, ki ima le sam vrhovno pravico, da si ureja svoje državno življenje.

Uspeh sporazuma je veliko zadoščenje vsem, ki so se za načela narodne samobitnosti in federativne ureditve Jugoslavije borili v najtežjih okoliščinah. Zato je morala biti doseženega sporazuma vesela vsa slovenska demokratična opozicija, ki se je za ta načela prav posebno v neenaki in hudi borbi z JRZ borila, zaradi teh načel trpela in za ta načela tudi veliko žrtvovala.

Ob sklenitvi sporazuma niso bili nič kaj veseli tega dogodka vodilni krogi JRZ. Oni so namreč bili in so tudi še sedaj v bistvu proti načelom federacije in narodne individualnosti Slovencev, Hrvatov in Srbov. K sklenitvi sporazuma so bili prisiljeni od svojih višjih gospodarjev radi zunanje politične stiske. Če bi namreč bila JRZ in njeni predstavniki za federativno državno ureditev in za priznanje narodne samobitnosti, bi ne bila potrebna tako velika borba, kakor se je vsa zadnja leta vršila in bi tudi ne bila potrebna vsa dolgotrajna pogajanja. Če bi namreč JRZ bila na isti politični liniji, kakor smo bili in smo z dr. Mačkom pristaši slovenske samobitnosti in slovenske samostojnosti, bi moral biti sporazum sklenjen že takoj ob ustanovitvi JRZ leta 1935 in bi bila odveč tako dolgotrajna, huda in za slovenski narod tako draga 4-letna borba.

Proti sporazumu in proti slovenski samobitnosti in federativni ureditvi države je bilo predvsem slovensko vodstvo JRZ. Slovensko vodstvo JRZ nosi tudi odgovornost, da se že davno preje ni omogočila sprememba državnega ustroja in političnega sistema v Jugoslaviji. Prav na Slovenskem je bila za volitve 11. 12. 1938 najstrožje prepovedana vsaka beseda o federaciji, najstrožje prepovedan simbol slovenske zavesti in slovenskega naroda t. j. slovenska zastava in onemogočeno vsako zborovanje in vsako pisanje o slovenski avtonomiji. Nosilec JRZ režima je bil šef slovenske JRZ, ki je edini poleg muslimanske organizacije predstavljal realno moč JRZ. Njegov pobratim dr. Stojadinović ni

imel razen v Sloveniji in pri muslimanih nikjer nobenih somišljenikov, zlasti ne v Srbiji, kar se je po njegovem odhodu očitno pokazalo. Zato pa za vso politiko gospodarskega izkoriščanja Slovenije v času JRZ režima nosi izključno odgovornost slovensko vodstvo JRZ, ki je svoje pristaše prevaralo tako glede političnega programa JRZ, kakor tudi glede bistva izvajanja politike po predstavnikih JRZ.

Najbolj očitni dokaz za to trditev je dejstvo, da po dveh mesecih od sklenitve sporazuma še Slovenija od tega sporazuma nima nič. Med tem časom se je banovina Hrvaška že v precejšnji meri organizirala, si pridobila v precejšnji meri s sporazumom zajamčene kompetence in je na tem, da si svojo hrvatsko domovino dokončno organizira v popolnem skladu s federativnim načelom. Slovenci nismo dobili ničesar, dasi bi morali dobiti vse, ker ni za to od nikoder nobene ovire. Dr. Maček ne ovira Slovincem, da si ustvarijo svojo gospodarsko in politično samostojnost. Slovenski del JRZ ima vso oblast, tudi v državni politiki. Ako torej na Slovenskem še ni prav nobenega sadu doseženega sporazuma in zmage federativnega načela, je to izključna krivda vodstva slovenske JRZ, ki se še vedno trese pred mislijo, da bi se s tem morda zamerila belgrajski čaršiji.

Slovenija je edina pokrajina v državi, koder zavedni Slovenci in poborniki za federativno ureditev države ne moremo imeti nobenega sestanka, nobenega zborovanja in ne moremo tudi v tisku nikjer pisati o zahtevah slovenskega naroda in o slovenski politiki.

Borba za dejansko oživotvorenje zmagovitih načel, za katere smo se doslej borili, postaja iz dneva v dan nujnejša. Za uspešno uveljavljanje teh načel nastopa v Sloveniji nova organizirana politična formacija vseh, ki jo ustanavljajo ljudje, ki so doslej in ki se hočejo v bodoče še bolj neodjenljivo boriti za gospodarsko in politično samostojnost Slovenije in za svobodo v političnem udejstvovanju.